

Боднар В. Є., здобувач наукової
лабораторії з проблем досудового
розслідування Національної академії
внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СЛУЖБОВІЙ СФЕРІ

Сьогодні правоохоронна діяльність є об'єктом постійної уваги українського суспільства, оскільки вона повною мірою уособлює реалізацією принципу верховенства права та забезпечення режиму законності в державній системі управління. При цьому додатковим об'єктом уваги постають такі ризики, як системні недоліки функціонування органів кримінальної юстиції, криза довіри громадян до правових інституцій, поширення кримінальних проявів серед працівників правоохоронних органів, слабкість громадського контролю за діяльністю державних органів влади [1, с. 5].

Проблема неухильного виконання законів працівниками поліції при виконанні своїх службових обов'язків набуває нині великого значення. Неправомірне поведінка працівників поліції не тільки викликає негативний суспільний резонанс, але й підриває засади правової держави, перешкоджає побудові громадянського суспільства, реалізації принципу рівності всіх перед законом, заінтересованості населення у підтриманні правопорядку, мотивації поваги до закону. Правопорушення поліцейських торкаються інтересів багатьох громадян, тому що вони сприяють формуванню моральних деформацій, які мають істотний криміногенний потенціал. Тому ефективні заходи

протидії можуть бути вжиті на підставі аналізу рівня, структури і динаміки цього виду злочинів.

У кримінології, як правило, вказується, що рівень злочинності - це «... визначена в абсолютних числах загальна кількість злочинів та осіб, які їх вчинили, вчинених на певній території (країна, місто, район) за певний проміжок часу» [3, с. 156]. Структура злочинності «... має розкривати її склад, поширеність та співвідношення між складовими видами злочинних проявів, їх вчинення у конкретних умовах простору (території) та часу, за визначальних ознак злочинних діянь та осіб, які їх вчиняють» [3, с.161]. Динаміка злочинності - це показник, «... що відбиває зміни рівня, інтенсивності, структури, структурних елементів останньої та будь-яких інших її ознак протягом певного часу, періоду. Показником динаміки злочинності є, як правило, темп, алгоритм зміни її кількісних значень (їхнє збільшення або зменшення) порівняно з даними періоду, взятого для порівняння» [3, с. 169].

Дати об'єктивну кримінологічну характеристику злочинам у сфері службової діяльності за 2009-2013 роки надзвичайно складно, оскільки у 2011 році суттєво оновилося кримінальне законодавство України і продовжувало зазнавати змін у подальші роки. Зокрема, було криміналізовано такі діяння, як зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1 КК України); перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 365-1 КК України); зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України); незаконне збагачення (ст. 368-2 КК України); підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3 КК України); підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК України). Змінилася редакція й інших статей, в яких було передбачено відповідальність за злочини у сфері службової діяльності.

Якісні показники злочинів у сфері службової діяльності визначають їх структуру і характер. У зв'язку з цим найбільш репрезентативною є характеристика місця, яке посідає цей вид злочинності в загальній структурі злочинності України. Так,

згідно з даними офіційної статистики, питома вага злочинів у сфері службової діяльності у загальній структурі злочинності становила: у 2009 році - 4,06%, у 2010 році - 3,58%, у 2011 році - 3,09%, у 2012 році - 2,17%, у 2013 році - 2,9% [4].

Зауважимо, що рівень злочинності у сфері службової діяльності майже дорівнює рівню інших тяжких та особливо тяжких злочинів, зокрема, злочинів проти життя та здоров'я особи (співвідношення у 2012 році склало 1:1,17); злочинів проти громадського порядку та моральності (1:1); злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян (1:0,97). Водночас рівень злочинності у сфері службової діяльності значно перевищує рівень злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи (1:0,08); злочинів у сфері господарської діяльності (1:0,64); злочинів проти правосуддя (1:0,33) тощо. Це свідчить про актуальність і пріоритетність не лише кримінологічного дослідження, а й удосконалення державної політики і практики протидії злочинам у сфері службової діяльності.

Слід відзначити, що на сьогодні в Україні фактично не існує єдиної державної політики щодо протидії злочинам у сфері службової діяльності, тож увага переважно акцентується на одному аспекті протидії корупційним злочинам, передбаченим у ст. 368 КК України. Недаремно в Державній програмі щодо запобігання і протидії корупції на 2011-2015 роки, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 року №1240, зазначено, що відсутність єдиної загальнодержавної антикорупційної політики в Україні є однією з причин неефективного реагування держави та суспільства на загрозу корупції, рівень якої зростає протягом останніх років [5].

Зазначимо, що для всебічної та комплексної кримінологічної характеристики злочинів у сфері службової діяльності необхідне дослідження географії злочинності, особливостей її кількісно-якісних показників у різних регіонах. За даними офіційної статистики, найбільшого поширення цей вид злочинності отримав у Донецько-Придніпровському регіоні: насамперед у Донецькій, Дніпропетровській та Луганській областях.

Географія злочинів у сфері службової діяльності характеризує їх територіальні відмінності залежно від виду населеного пункту, що пов'язано з рівнем концентрації значної

кількості органів публічної влади, громадських формувань, підприємств, установ, організацій, незалежно від форми власності. Можна стверджувати, що більша кількість злочинів у сфері службової діяльності відбувається саме у містах, передусім, районних і обласних центрах, що є адміністративними й економічними центрами відповідних територій.

Висновки. Результати аналізу рівня, стану та динаміки злочинів у сфері службової діяльності засвідчують, що питома вага цих злочинів у загальній структурі злочинності у середньому становить 3,2%. З урахуванням ранжирування злочинів, передбачених двадцятьма розділами Особливої частини КК України, злочини у сфері службової діяльності посідають шосте місце. Констатовано, що кількість злочинів у сфері службової діяльності у 2013 році зменшилась на 1 062 порівняно з 2009 роком. Також помітна тенденція до зменшення питомої ваги цих злочинів протягом останніх п'яти років. Однак амплітуда коливання динаміки злочинів у сфері службової діяльності сягала від - 9,46% до +71,57%, або зменшення в 2012 році, порівняно з 2011 роком, на 6 292 зареєстрованих злочинів та збільшення в 2013 році, порівняно з 2012 роком, на 6 919 злочинів. З огляду на велику питому вагу злочинів, передбачених у статтях 366 і 364 КК України, вважаємо за доцільне на координаційних нарадах керівників правоохоронних органів в регіонах зосереджувати увагу і на причинах та умовах вчинення цих злочинів.

Список використаних джерел

1. Мартиненко О.А., Шарікова В.П. Злочинна шкода, що вчиняється працівниками ОВС України при виконанні службових обов'язків. - Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2013. -220 с.

2. Джига М.В., Подшибякін О.С., Ухаль А.М. Розслідування посадових злочинів і вимагательства. - К.: МВС України та Ужгородський Державний інститут інформатики, економіки і права, 1998. - 112 с.

3. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн.; Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. - К.: Ін. Юре, 2007. - 424 с.

4. Бутович О. Рівень, структура і динаміка злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг / О. Бутович // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. - 2014. - №1. - С.36-42.

5. Державна програма щодо запобігання і протидії корупції на 2011-2015 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 року №1240 // Офіційний вісник України. - 2011. - №94. - 12 грудня.